SPRAWDZIAN · WOS

Sprawdzian z dobra wspólnego

Grupa A

WOS: dobro wspólne, zasady ustrojowe i teoria dóbr

Imię i nazwisko: _____

Klasa: _____

Data: _____

Punkty: _____ / 22

10 zadań, 22 pkt. Czytaj uważnie polecenia. W zadaniach otwartych pisz pełnymi zdaniami.

Zadanie 1. (0–1 pkt)

Zjawisko polegające na nadmiernej eksploatacji zasobu, z którego korzysta wiele podmiotów, bo żaden z nich nie ponosi pełnych kosztów tej eksploatacji (np. przełowienie mórz), określa się mianem:

(A) pozytywnego efektu zewnętrznego
(B) tragedii wspólnego pastwiska
(C) asymetrii informacji rynkowej
(D) efektu gapowicza (free rider)

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 2. (0–1 pkt)

Koncepcja dobra wspólnego (bonum commune) w myśli politycznej i społecznej oznacza przede wszystkim:

(A) całkowite podporządkowanie interesu jednostki interesom aparatu państwowego
(B) maksymalizację PKB kraju bez względu na podział korzyści między obywatelami
(C) ogół warunków życia społecznego umożliwiających jednostkom i grupom pełniejszy dostęp do własnego rozwoju
(D) zasadę równego podziału wszystkich dóbr materialnych między obywateli bez wyjątku

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 3. (0–2 pkt)

Oceń prawdziwość stwierdzeń dotyczących dóbr publicznych.

1. Obrona narodowa jest przykładem dobra klubowego, bo korzystają z niej wyłącznie płatnicy podatków.	**P**	**F**
2. Dobro publiczne czyste cechuje się wykluczalnością i rywalizacją w konsumpcji.	**P**	**F**

Przy każdym zdaniu zakreśl P (prawda) albo F (fałsz).

Zadanie 4. (0–4 pkt)

Dopasuj obowiązek obywatelski do artykułu Konstytucji.

1. Wierność RP i troska o dobro wspólne	…	A. Art. 85
2. Ponoszenie ciężarów publicznych (podatki)	…	B. Art. 83
3. Przestrzeganie prawa RP	…	C. Art. 84
4. Obrona Ojczyzny	…	D. Art. 82

Przy każdym numerze wpisz literę pasującego elementu.

Zadanie 5. (0–4 pkt)

Dopasuj zasadę ustrojową do jej opisu.

1. Solidarność	...	A. przekazywanie decyzji na możliwie najniższy szczebel zdolny do ich realizacji
2. Subsydiarność	...	B. proporcjonalne rozdzielanie korzyści i ciężarów między wszystkich członków społeczeństwa
3. Dialog społeczny	...	C. wzajemna odpowiedzialność i wsparcie między członkami społeczeństwa, szczególnie wobec najsłabszych
4. Sprawiedliwość społeczna	...	D. negocjacje i uzgodnienia między rządem, pracodawcami i związkami zawodowymi

Przy każdym numerze wpisz literę pasującego elementu.

Zadanie 6. (0–2 pkt)

Uzupełnij zdania. Sytuacja, gdy producent narzuca koszty osobom trzecim bez rekompensaty, to (1) _____ efekt zewnętrzny. Gdy działania jednego podmiotu przynoszą korzyści osobom trzecim bez ich udziału w transakcji, mówimy o (2) _____ efekcie zewnętrznym.

(1) do wyboru: negatywny / symetryczny / pośredni / neutralny
(2) do wyboru: pośredni / neutralny / pozytywny / asymetryczny

Zadanie 7. (0–2 pkt)

Wyjaśnij, czym jest społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR) i podaj jeden przykład.

Zadanie 8. (0–2 pkt)

Wyjaśnij pojęcie „dobro wspólne" w świetle art. 1 Konstytucji RP. Podaj dwa przykłady działań na rzecz dobra wspólnego.

Zadanie 9. (0–2 pkt)

Wyjaśnij, na czym polega zjawisko efektu gapowicza (free rider problem) w kontekście finansowania dóbr publicznych. Podaj jeden przykład tego zjawiska.

Zadanie 10. (0–2 pkt)

Wyjaśnij, na czym polega tzw. problem gapowicza (free-riding) w kontekście finansowania dóbr wspólnych. Podaj jeden przykład tego zjawiska.

Rozwiąż ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: matury-online.pl/sprawdzian/wos/dobro-wspolne

SPRAWDZIAN · WOS

Sprawdzian z dobra wspólnego

Grupa B

WOS: dobro wspólne, zasady ustrojowe i teoria dóbr

Imię i nazwisko: _____

Klasa: _____

Data: _____

Punkty: _____ / 22

10 zadań, 22 pkt. Czytaj uważnie polecenia. W zadaniach otwartych pisz pełnymi zdaniami.

Zadanie 1. (0–1 pkt)

Koncepcja „tragedii wspólnego pastwiska" (G. Hardin) opisuje

(A) konflikt między państwami o terytorium i dostęp do surowców naturalnych na obszarach granicznych
(B) wzrost cen żywności wywołany suszą i spadkiem wydajności pastwisk w krajach rozwijających się
(C) sytuację, gdy jednostki nadmiernie eksploatują wspólny zasób, prowadząc do jego zniszczenia
(D) harmonijne dzielenie się zasobami przez społeczność, która wspólnie dba o ich odnawianie

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 2. (0–1 pkt)

Zasada decentralizacji władzy w Polsce przejawia się m.in. przez

(A) likwidację parlamentu i rządzenie państwem za pomocą dekretów rządu
(B) przekazanie wielu kompetencji samorządom (gmina, powiat, województwo)
(C) koncentrację władzy w rękach prezydenta i podległej mu administracji
(D) jednolity system szkolnictwa zarządzany centralnie, bez wpływu lokalnego

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 3. (0–2 pkt)

Oceń zdania o zasadach ustrojowych.

1. Zasada solidarności oznacza, że silniejsi wspierają słabszych w ramach wspólnoty.	**P**	**F**
2. Zasada proporcjonalności zabrania WSZELKICH ograniczeń wolności obywatelskich.	**P**	**F**

Przy każdym zdaniu zakreśl P (prawda) albo F (fałsz).

Zadanie 4. (0–4 pkt)

Dopasuj myśliciela do pojęcia lub teorii, z którą jest najściślej związany.

1. Jean-Jacques Rousseau	…	A. Niewidzialna ręka rynku
2. Adam Smith	…	B. Wola powszechna (volonté générale)
3. Elinor Ostrom	…	C. Zasłona niewiedzy i teoria sprawiedliwości
4. John Rawls	…	D. Zarządzanie dobrami wspólnymi bez prywatyzacji

Przy każdym numerze wpisz literę pasującego elementu.

Zadanie 5. (0–4 pkt)

Dopasuj teorie sprawiedliwości do ich głównych założeń.

1. Utylitaryzm (Bentham, Mill)	...	A. Sprawiedliwość jest zakorzeniona w wartościach wspólnoty — nie można abstrahować od kontekstu kulturowego
2. Libertarianizm (Nozick)	...	B. Sprawiedliwe jest to, co daje jak najwyższe sumaryczne szczęście jak największej liczbie osób
3. Teoria sprawiedliwości Rawlsa	...	C. Sprawiedliwe zasady są te, które wybieramy za „zasłoną niewiedzy"; korzyść dla najmniej uprzywilejowanych
4. Komunitaryzm (Sandel, MacIntyre)	...	D. Sprawiedliwe jest to, co maksymalizuje wolność jednostki, nie naruszając praw innych — państwo minimalne

Przy każdym numerze wpisz literę pasującego elementu.

Zadanie 6. (0–2 pkt)

Uzupełnij: Dobra publiczne charakteryzują się dwoma kluczowymi cechami. Pierwsza — (1) _____ — oznacza, że nie można wykluczyć nikogo z korzystania z danego dobra. Druga — (2) _____ — oznacza, że korzystanie z dobra przez jedną osobę nie zmniejsza jego dostępności dla innych.

(1) do wyboru: nieodpłatnością / niewyłącznością / trwałością / jawnością
(2) do wyboru: niezbywalnością / substytucyjnością / nierywalizacyjnością / komplementarnością

Zadanie 7. (0–2 pkt)

Podaj dwie różnice między dobrem wspólnym a interesem partykularnym (grupowym).

Zadanie 8. (0–2 pkt)

Wyjaśnij, na czym polega tzw. tragedia wspólnego pastwiska (tragedy of the commons) opisana przez Garretta Hardina. Podaj jeden przykład współczesnego zastosowania tej koncepcji.

Zadanie 9. (0–2 pkt)

Podaj dwa instrumenty, za pomocą których państwo może ograniczyć problem gapowicza w finansowaniu dóbr publicznych, i krótko uzasadnij ich skuteczność.

Zadanie 10. (0–2 pkt)

Wyjaśnij, na czym polega zasada solidarności społecznej. Podaj jeden przykład jej realizacji w Polsce.

Rozwiąż ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: matury-online.pl/sprawdzian/wos/dobro-wspolne

Sprawdzian z dobra wspólnego

Grupa A

1. (1 pkt) **B**

2. (1 pkt) **C**

3. (2 pkt) **1. F; 2. F** — po 1 pkt za zdanie

4. (4 pkt) **1–D, 2–C, 3–B, 4–A** — po 1 pkt za parę

5. (4 pkt) **1–C, 2–A, 3–D, 4–B** — po 1 pkt za parę

6. (2 pkt) **(1) negatywny; (2) pozytywny** — po 1 pkt za lukę

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: CSR: dobrowolne uwzględnianie przez firmy aspektów społecznych i ekologicznych w działalności biznesowej. Np. firma IT finansująca warsztaty programowania dla młodzieży z małych miejscowości.
Punktacja: Definicja (1), przykład (1).

8. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Dobro wspólne (art. 1 Konstytucji: „Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli") — wartości i zasoby służące ogółowi: bezpieczeństwo, infrastruktura, edukacja. Przykłady: 1) Płacenie podatków. 2) Ochrona środowiska naturalnego.
Punktacja: Definicja (1 pkt), 2 przykłady (1 pkt).

9. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Efekt gapowicza polega na tym, że jednostka korzysta z dobra publicznego (niewykluczalnego), nie ponosząc kosztów jego wytworzenia lub utrzymania, licząc, że sfinansują je inni. Przykładem może być osoba, która nie płaci podatków wspierających obronę narodową, a mimo to jest chroniona przez wojsko na równi z osobami, które te podatki płacą.
Punktacja: Poprawne wyjaśnienie istoty efektu gapowicza (1 pkt) + trafny przykład (1 pkt). Max 2 pkt.

10. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Problem gapowicza polega na tym, że jednostka korzysta z dobra wspólnego, unikając jednocześnie ponoszenia kosztów jego wytworzenia lub utrzymania, ponieważ ze względu na niewykluczalność dobra publicznego nie można jej pozbawić dostępu do niego mimo braku wkładu. Przykładem jest mieszkaniec wspólnoty mieszkaniowej, który nie wpłaca swojej części na remont klatki schodowej, mimo że z wyremontowanej klatki korzysta na równi z pozostałymi mieszkańcami, którzy pokryli koszty.
Punktacja: 1 pkt – poprawne wyjaśnienie (jednostka korzysta z dobra wspólnego, unikając ponoszenia kosztów jego wytworzenia lub utrzymania, ponieważ z dobra publicznego nie można jej wykluczyć). 1 pkt – trafny przykład. Maks. 2 pkt.

Grupa B

1. (1 pkt) **C**

2. (1 pkt) **B**

3. (2 pkt) **1. P; 2. F** — po 1 pkt za zdanie

4. (4 pkt) **1–B, 2–A, 3–D, 4–C** — po 1 pkt za parę

5. (4 pkt) **1–B, 2–D, 3–C, 4–A** — po 1 pkt za parę

6. (2 pkt) **(1) niewyłącznością; (2) nierywalizacyjnością** — po 1 pkt za lukę

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Po pierwsze, dobro wspólne obejmuje korzyść całej wspólnoty politycznej, podczas gdy interes partykularny dotyczy wybranej grupy (np. branży, regionu) i może być realizowany kosztem innych. Po drugie, dobro wspólne ma zwykle charakter długofalowy i wymaga godzenia sprzecznych interesów, natomiast interes partykularny bywa nastawiony na doraźną, krótkoterminową korzyść konkretnej grupy.
Punktacja: Za każdą trafnie wskazaną i uzasadnioną różnicę – 1 pkt (maks. 2 pkt). Przykładowe różnice: zasięg beneficjentów (całość wspólnoty vs. wybrana grupa), relacja do konfliktu interesów (dobro wspólne ma godzić interesy, interes partykularny je faworyzuje), trwałość (dobro wspólne ma charakter długofalowy, interes partykularny bywa doraźny). 2 pkt.

8. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Tragedia wspólnego pastwiska to sytuacja, w której wielu użytkowników korzysta z dobra wspólnego (niewykluczalnego, ale rywalizacyjnego), a każdy z nich, kierując się indywidualną racjonalnością, dąży do maksymalizacji własnych korzyści, co w efekcie prowadzi do wyczerpania lub zniszczenia tego zasobu dla wszystkich. Współczesnym przykładem jest przełowienie mórz i oceanów — poszczególne floty rybackie, dążąc do maksymalizacji własnych połowów, przyczyniają się do gwałtownego spadku populacji ryb dostępnych dla wszystkich.
Punktacja: Poprawne wyjaśnienie mechanizmu — indywidualnie racjonalne korzystanie z dobra wspólnego przez wielu użytkowników prowadzi do jego wyczerpania (1 pkt) + trafny współczesny przykład, np. przełowienie mórz, nadmierna emisja gazów cieplarnianych (1 pkt). 2 pkt.

9. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Państwo może finansować dobra publiczne z obowiązkowych podatków, które płaci każdy obywatel niezależnie od tego, czy chciałby dobrowolnie przyczynić się do wytworzenia dobra, więc nikt nie może uniknąć kosztów. Może też wprowadzać obowiązkowe opłaty lub składki (np. abonament czy opłatę za gospodarowanie odpadami), dzięki czemu koszt ponoszą wszyscy korzystający.
Punktacja: Za każdy poprawny instrument wraz z uzasadnieniem po 1 pkt (np. obowiązkowe podatki i składki, opłaty o charakterze przymusowym, ustawowe obowiązki finansowania, łączenie dobra z usługą płatną). Maksymalnie 2 pkt.

10. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Solidarność społeczna polega na wzajemnej odpowiedzialności członków społeczeństwa za siebie nawzajem, zwłaszcza za osoby słabsze i wykluczone. Przykład: system ubezpieczeń społecznych ZUS — pracujący składają się na emerytury obecnych emerytów.
Punktacja: Wyjaśnienie (1 pkt), przykład (1 pkt).

Skala ocen (orientacyjna, 22 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	20–22 pkt
dobry (4)	17–19 pkt
dostateczny (3)	11–16 pkt
dopuszczający (2)	7–10 pkt
niedostateczny (1)	0–6 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/wos/dobro-wspolne**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.